

QARAQALPAQSTANDA KOREYSLER DIASPORASI

Sharjaubayeva Gùpira Batirbayevna

*Qaraqalpaq màmleketlik universiteti, Etnografiya,
etnologiya hám antropologiya qàniygeligi
magistranti*

Annotaciya. Hám memizge belgili, Òzbekstan kòp milletli màmleket bolip, onda túrli millet wàkilleri birgelikte tatiw òmir keshirmekte. Solar qatarında, Òzbekstanda kòreyc milletli wàkilleri de barlıgın maqtanish penen aytip òtsek boladi. Olardıñ sani hâzirgi künde 200 miñnan ziyat bolsa, Qaraqalpaqstanda jasawshı koreysler 6 miñnan ziyat adamdi quramaqta. Sol sebepli, bul maqala Qaraqalpaqstanda jasawshı koreysler diasporası haqqında sòz etedi. Izleniwler nàtiyjesi sonı kòrsetti, koreysler diasporası Qaraqalpaqstanda tatiw turmıs keshirmekte, bulardıñ ayqın dâliyli olardıñ iskerliginen anıq kòrinedi.

Tayansh sòzler: Òzbekstan Respublikası, Qaraqalpaqstan, koreysler diasporası, iskerlik, màdeniyat.

Òzbekstan òziniñ kòp milletli sùyiwshiligi, tinish-tatiwlıgı, awizbirshiligi menen basqa màmleketlerden ayrılıp turadi. Buniñ ayqın dâliyli, oniñ gùllep jasnawında, rawajlanıp barıwında kòrinedi. Màmleketimiz rawajlanıwını jolında òz hár túrli millet wàkilleri òzleriniñ iskerliklerin kòrsetip, basqa millet wàkilleri bolıwına qaramastan Òzbekstandı òzleriniñ Watanı sıpatında qabil etip atırğanlıqların kòrip kòz quwanadi. Usınday watanlaslarımız arasında koreys milletine tãn zamanlaslarımız da joq emes. Olar òzleriniñ miynetsùygishligi, shıdamlılıgı, intizamlılıgı menen basqa millet wàkillerinen keskin pariqlanıp turadi. Sonlıqtanda da olar kòp jillar dawamında Òzbekstandı òz watanı sıpatında qàdirlep, oniñ rawajlanıwı jolında òz iskerliklerin kòrsetip kelmekte.

Hâzirgi kündeги demografiyalıq mağliwmatlarğa tiykarlanıp aytatuğın bolsaq, Òzbekstanda 200 miñnan ziyat koreysler barlıgın kòrwimizge boladi. Soñıñ ishinde Qaraqalpaqstanda 6 miñnan ziyat koreys milletli wàkilleri bar bolip, olardan 2 miñğa jaqını Qaraqalpaqstanda turaqlı jasap, miynet etip kelmekte.

Usı jili Òzbekstanda Koreys milletli wàkilleriniñ Òzbekstanda jasap atırğanlıgınıñ 80 jilligi saltanatlı türde belgilendi. Onda hürmetli prezidentimiz òz qutlıqlaw sòzi menen qatnasti. Atap aytqanda, Prezident Shavkat Mirziyoyev koreys diasporası wàkillerine: «umumiy úyimiz — janajon Ózbekstanımız rawajlanıwı hám párawanlıgı jolındağı janbazlıq penen hám nàtiyjeli miynetiniz ushın shın júrekten minnetdarlıq bildiremen», — dep qutlıqlaw jiberdi.

«Biz koreys milletine tiyisli jerleslerimizdiñ mámleketimizdi sociallıq-ekonomikalıq rawajlandırıw — sanaat hám awıl xojalıǵı potencialın bekkemlew, ilim, tálim, den sawlıqtı saqlaw hám basqa tarawlar rawajlanıwına qosıp atırǵan úlesin joqarı qadrleyemiz. Olar jurtımızdaǵı shóldi ózlestiriwde aktiv qatnasti, qıyın sharayatlarda qorgaw jerlerge islew berdi, jerdiñ tilin biletuǵın omilkor dıyxan retinde keyinirek eñ aldınǵılar qatarınnan jay alǵan xojalıqlar júzege keldi. Koreys milletine tiyisli jerleslerimizdiñ danqlı hám janbazlıq miyneti, Ózbekstannıń hár tárepleme taraqqiy tabıwı hám párawan bolıwına qaratılǵan qurılısshılıq iskerligi mámleketimiz erisken tabıslar jılnamasında jaqtı bet bolıp qaladı», -dep belgiledi Shavkat Mirziyoyev.

Jòqarida keltirilgen maǵlıwmatlardıñ ayqın daliylin biz Qaraqalpaqstan Respublikası misalında da kòriwimizge boladı.

2020 -jıl 5-mart kúni Qaraqalpaqstannıń Koreys mádeniyatı orayları awqamı óziniń 3 jıllıǵın bayramladı. Onıń birinshi menejeri Aleksey Tyugay edi. Ol tek ǵana koreys diasporası wákili emes, bálki aldın mektep oqıtıwshısı, Respublika Sovet xalıq tálimi ministri hám partiya jetekshisi bolǵan, ol úlken abırayǵa iye. Aleksey Sendich óz úrp-ádet hám dástúrlerin biletuǵın biraq, óz ana tilin bilmegen koreyslar ushın mádeniyat orayına aylanıw ushın mólsherlengen shòlkem jumısın jolǵa qoyıwǵa járdem berdi.[1:54-63].

1991-jılda Ózbekstanda Koreys mádeniyatı orayları awqamı payda boldı hám sol jılı mámleket basshısı Islama Karimovtiñ Qubla Kareyaǵa dáslepki saparı boldı. Nókiste bolsa birinshi koreys ansamblı - “Moranban” di jarattı. Aradan 5 jıl ótip Berdaq atındaǵı QMU qasında koreys tili orayı ashıldı. Tekǵana jaslar, bálki ǵarrılar da ana tilin úyreniwge jiberildi, Qaraqalpaqstannıń túpkilikli xalıq wákileri de koreys tili orfografiyasın úyreniwdi qàledi.

2013-jıldan berli Kareya mádeniyat orayları assotsiatsiyasin Marina Aleksandrovna Kogay basqarıp kelmekte, ol jetekshilikti oqıtıwshılıq menen uyǵınlastırıp, qubla Kareyalıq isbilermenler, valantyorlar hám shıpakerler menen baylanıslardı jolǵa qoyǵan. “DO'STLAR” mámleketlik emes shòlkemi Qaraqalpaqstanda óz missiyasını Marina Kogay sebepli basladı, medicinalıq desantlar quramına tekǵana plastik xirurgler, bálki oftalmologlar da kiredi - Kareyalıq xirurgler tárepinen ámelge asırılǵan operatsiyalar respublikamızdiñ júzlegen xalqınıń kóriw qábiletin qayta tiklewge járdem berdi.

Házir Kogay Qubla Kareya hám Kareya Respublikasındaǵı institutlar menen baylanisip atır. Kòp waqıttan berli “Arirang” qatnasıwshısı, “Mugonghwa” jaslar ansamblına jańa lipaslar buyırtpa qılıw menen shuǵıllanbaqta.

Búgingi kúnde Qaraqalpaqstanda, Marina Aleksandrovnaniñ sózlerine kóre, 6 mıńnan sal kóbirek koreyslar jasamaqta, 1700 ge jaqın xalıq turaqlı jasaydı. Olardan geyparaları menen Kogay turaqlı baylanısta boladı, máslahátlesedi hám qıyın jaǵdaylardan shıǵıw jolin tabıwǵa járdem beredi.

Qaraqalpaqstandađı 1-sanlı "Mehriybanlıq úyi" (Balalar úyi) direktorı Svetlana Mixaylovna, onı júzlegen balalar ana dep ataydı. Svetlana Mixaylovna pútkil Ózbekstan boylap kontsertler beredi, ol chempion boldı hám eki jıl aldın " Tán gumshalari" ansamblı Qubla Kareyanıń Shańvon qalasındađı Arirang festivalına keldi. Mehriybanlıq úyi jámaáti Qaraqalpaqstan koreys mádeniyat orayları awqamı hám de respublikanıń bir qatar ministrlikleri járdemi sebepli qatnasıwshı bolıw múmkinshiligine iye boldı.

Juwmaq. Joqarida keltirilgen mađlıwmatlardı analizley otirip sonday juwmaqqa kelsek boladı, Ózbekstan bawırı keń, óz ishine kòp milletti siydıra aladı. Onda xaliqlar tatiw turmis keshiredi. Koreysler diasporası da Ózbekstanda sonıń mene birge Qaraqalpaqstanda awizbirshilikte turmis keshirmekte. Olardıń iskerligin biz hár bir tarawdađı jetiskenliklerden kòrsek boladı. Sonlıqtan da, koreysler diasporası Ózbekstan hám Qaraqalpaqstan Respublikalarınıń ajıralmas bòlegi bolıp qaladı.

Paydalanılğan àdebiyatlar:

1. Джарылгасинова Р. Ш. Культура и быт корейцев совхоза «Раушан» Кунградского района Каракалпакской АССР // КСИЭ. 1960. Вып. 35. С. 54—63.
2. Она же. К вопросу о культурном сближении корейцев Узбекской ССР с соседними народами (Традиционное и новое в хозяйстве и материальной культуре) // СЭ. 1966. № 5. С. 3—14.
3. Она же. Традиционное и новое в семейной обрядности корейцев Средней Азии // История, археология и этнография Средней Азии. М.: Наука, 1968. С. 343—349.
4. Она же. Антропологические процессы у корейцев Средней Азии и Казахстана // Личные имена в прошлом, настоящем и будущем (Проблемы антропонимики). М.: Наука, 1970. С. 139—149.
5. Она же. Новое в культуре и быту корейцев в Средней Азии и Казахстана (На примере сельского населения) // СЭ. 1977. № 6. С. 59—70.
6. Этнический атлас Узбекистана. Институт «Открытое Общество» — Фонд содействия — Узбекистан, 2002, с. 130-136.